

№ 77 (8185). ☆ 1997 сэл от ыйн 17 күнэ. Чэпшэр, ☆ Сяаната—1084 солжубай.

## ● УЛУУС ДЬААЛТАТЫН СЭБИЭТИГЭР

## КИЭН ТУТТАР ДЬОММУТ

Бийнхэ Велутур нэһинлэгэр дьон сэрлэ ортогу  
гар убаастабылчан туһанар дьон адыһаа суох  
тар. Кинилэр ортолоругар кырдыаһас да, эдэр да  
дьон бааллар. Кинилэртэн бирдэстэрэ үдэ тыыл  
устерана Лукерья Степановна Дыдаева буолар.  
Иһин Ада дойдуну көмүскүүр Улуу сэрии сылла  
рыгар кызматтарга элбэх көмөнү оҥорбут иһин  
Аһыһаас, амарах санаалаада. Көдхөзка бириг-  
дыркинан, бары күүстээх үлэлэртэ сылдыара, Кы-  
гас кэмнэ нэһинилэгэр сэбиэттээбитэ.

Бэйүэлэкинтүгэр адохтоох сибэж отделениеты-  
гар дьон кыһалбатын өйдүүр кыһаиннылаах үлэ  
биттэринэн — Светлана Константиновна Федотова-  
нан уонна Александра Тихоновна Дыдаевана  
кээн туттабыт.

МРИЯ ПАВЛОВА

Мындайы

[illegible]

Сэгийт муниһаары сэлэйдэн кытта улуус баһылыгы А. А. Шадрин, Барыта түэрт бопкурук көрүлгөн дүүэлээнэ, Баастатан, быһаалгы оттообук хуһунаа тэа хайаанкыстыбатын управленнетын начальнигы В. П. Чичигинаров информацията истилиннэ. Тэа хайаанкыстыбатымаа дьарыгырар улуус тэаи суол талаах бопкуруоһун ариата; 1995 сыллаах оттообун түмүктэрин ырыһынтан, тэһизбэһтэн садалаата. Ол курдук ити үчүтэй үүвүүлээх сылта улуус 46184 тонна оту бэлэмнээк, 40 сыд аһараа эртүтэр оттоо бут кэрбэһин ылыбата. Өгөрүөнөн аһарымаа сипиһиллэбэтх кэрдөрүү! Үчүтэй маарлаах дэбэит курдук, быһаарыһынтэа мөлтөх үүнүүлээх сылта улуус 22381 тоннаһы бэлэмнэбэһитигэр ити 1995 сыллаахтан ордоруммэут 10 тэһи тоннаттан таһса кур ото эһиллэн, аһыһыт кыстыгы сүрүһнээн эһэлэгэ туорээбэһипыт.

Начальник «сүрүшкөн» даярдоо көрүүттөр бөлүмдөр. Ол оттообун оңтон сымаллаан кыстык тарабына. Ичинен кыны быйыгы сый оттооһулар ордун суохха болдомтону ууруохха сөөбөр болдомтону тарта. Туох хамчык нининэ, былырынныгы сабын үс табаарыстыба мөтүхтүк оттоон-мастаан кыстыгы булбуттара ахтылыныа. «Хадаар» табаарыстыба Ную тараага көһөн оттоон, итинатан 500 тоннаны эбимити. «Мындааайы» табаарыстыба чааһындартаа, атын да хаһаайыстыбалартан оту нэс ылан сүөһү түн кыстанныта. Оттоон итининги чааһындарга уонна бааһындарга эппикки. Олор туох да мөдөөдө суох сый тадыстылар. Табаарыстыбаларга кыстыкка 104 сүөһү көннүлөн өлүүтө таһаарытынна. Иккиннэн, бары хаһаайыстыбаларга сыһамаппах итэбэс санатылыныа. Ол курдук былырынныгы нураан дыыл усулуобуйатыгар хoduһаны хааллары, чачылара холобурдана. Итинэн сыһын ахсын хoduһаны туһанымы иэтин кыаратан, пооччинны биэрэн иһин баара критикалына. Усуһунан, былырын Сылан иһилинэти тарабына холобурдана. Манык улахан нэһилик атырдыах иһин 10-н оргон оттооһуну бүтөрбөтө. Бу үтүө садалаһын быһыт да туһуулуохтааһар сорун турда. Эссө быһыт дыыл 10-ча көнүгунан эрдэһэбиппини, хаар туһуобар дьэра оттообуну ууратан, бу хаммаһынычы биэр иһилинэн бүтөрөн, атырдыах иһин 10 көчүттөн хoduһаны уонсай оттоон ылар, а көчүдүүр соһтөөх дьэн буолла. Эрдэлээн аһаппаха, бүтүн маныаха утарсаачы суох буолла.

Итлэн байдалгыг өгтөөхүн бйлаана 32000 тоннйан бйгэргэнэ. Ол эрэри, дымт үчүсүмүнн, 1995 сэлдэх татиминэн 40-ча тын тонна өт кэлэр ныхаах дйэн сабыдалаана. Онуоха сөптөөх техника, улэйт илэн баар. Информациада уонча тын этилэргэ дабана, проблема бйһыннган, уматыгы атыкылаан тизинн, бородууктанан хааччылыгы бонпууостара таарыһалыннылар. Маныха да хардарыга бахсылан, кининэн туһанариннан оа зыһынныат, тан тахсар өртүтөр суох буолбитахтар, Холобу, бородуунтаа 500 мөд, сөп, табиарчый кредит кэлэрэ чуолһайдаммыт. Онон улэитребсөйү кытта ахсар ныха баар курдук, бэстээххэ уматык эмэл баар. Ону кининэн ылар сорук турда. Иккөн проблема буолуон сөп, айылда усулуобуйата. Ол—бу күннөргө уонна күһүмүгү өртүтөр ардахтар түһүү дэригитан маһыдаттэн. Бу түрүнн учуоттанарга, кэбинингэ сахалык ныманы туһанарга сүбэлэниэ. Усуһунэн, сирн көрбөт, туһаммат түбэттэа төлтөрү ылыы, нэһиликтөр саанаас фондасыгар кит

лэрин тохогодсон айылынча. Уонсайынан, епри ту  
һаныкта похитижа арыыһ уларыһыһтардаах бу,  
туоба итэннэ хонтуруол күүһүрдүлүүхтөөзэ чоп  
чулаан этилиннэ. Олору сэргэ быһылгы курдук үү-  
пүүлээх сылга сорох нэһилээктэр ааспыт сыллааһар  
стооһунга кыра бэлааны ыһыммыттарын көрүөл-  
лэрингэр сүбөлөннэ. Быһата, ааспыт сылга холбоомо  
туох үүпүүлээх дыл буолара бары өртүөн учуот-  
таныахтаах дьон буолла. Айылаа быһылгы курдук  
маанылаабытын, уйгулаах күөх сирэмнэн өлгөм-  
күк күндүлээбитин, өбүгэлэрбит үгэстэринэн, мүлчү  
тутумуохха, бу техника үйэтнгар сүөһү айылытын  
балачча хаһааммахтаан хаһаамаха, ону кэлэр сыл-  
ларга сыйаһыт курдук тутан курулуохха дьон биһр  
санаада кэллилэр. Сүт-кураан сыалларга үгүстүк  
мүккүлүбүт, эрий-муну кербүт дьон оһуһытынан  
итини барты таба өйдүүх туһааһыт, туох сэрбэйити  
имри хонуйан ыларга ыһаамахтааһыт.

Кэлэр 1997-1998 сс. ыстык болууруола иккиннэн турда. Манна информацияны улуусгаабы произ-  
водственной-технической комплектации управление  
тыттан С. Е. Софронов эйордо. Сааскы уонна ки-  
иник көрүү түмүгүнэн котельнайдарга үкүүлэринэ,  
карьера быстах ерөмүөннэр буллууттар. Ойон ордук  
болломтону эрэйэр - котеллара уларыйар уонна са-  
на тутуулар объекттарга тохтоотулар. Ойору сэрэ-  
чох, уматык болууруохтара турахтар. Бары котель-  
найдарга 1-1,5 м.л оттон эрэр чох саппааһа баар.  
Аны ордук улуус киинигэр убаас оттугу сэрэ,  
кэлэр сылтан небирэн оттуута кийрик кууска туруу-  
руллара санатылыанна уонна онуоха баһыннэх бу-  
лар ирданиэ. Котеллар баһаарынай өргүнэн хама-  
да эппиэттэбэттэрэ, онуоха үгөн-харчоттан иччэн  
үлө ыстыллар кыада суога биридик ачылланиэ, эп-  
пиэттэниэ. Ааһан суоттаан үлээлэһини суога бу  
управление тустаах үлэбиттарин бүтүтүтү да ыифор-  
мацияларыттан нөсөр. Ойон да управление бааһына  
расчетнай смета күн бүтүн сабыллан турара, кэлэр  
өртүгэр хайдах быһымылаах уонна хайа тарылтэбэ  
сыстан үлэлиэхтэбэ үөрөтүлэ сылдыара иһитин-  
дэриллиэ. Оттон Улуус Муунуаһын сессиятын бы-  
баарымылаан бу управление бойотинэр хаалларыл-  
лан турар. Онуоха структура өртүгэр тэрийиһиһа<sup>Р</sup>  
күүтүллаллар. Туруорулуулуот болуурустарга сы-  
һыаннаан улуус дыаһалтатын саһиэтэ тустаах уураах  
ылланиа.

Үсүһүмүн, 1997 сыллаагы бюджетты туттуу сөрүктэри, ааспыт 5 айга бюджет туолууга көрүлүмү, Иштисинириини улууе баһылыгыны экономикага солбуйааччы В. И. НогоРодов туруерди. Онно көс-төрүмүн, дефициттээх биһэргэммит бюджеттэн сыл-мантан хаалбыт ыйдарыктар киһи туһанара суох тур-дук. Буи бүтүн материальнай өсөсүктэргэ ыста-тыба бары көрүмүктэргэ аһааа-баран турар, үтүстэргэ сыллаагы лимит бүлүмүт. Ол курдук, бюджет мате-риальнай өсөсүктүгүр бу сылга 21,5 млрд солк. үп көрүлүбүтүтүн уонна биһэргэммиттэн сыл-ааспыт бизэ миһэктэр бу сылга хаһымына 22,0 млрд. солк. өсөсүктэммит. Манна эрдик элбэби туттубут нэһиликтэрт чорботон ааттаниктар эрэри, аһара барыы бөрүларыктэр баар. Бу улууе салааа управлениеларыктар, доһобур, үөрөх, доруубуйа-хараытабыгыны управлениеларыктар эмиа сааһамниаах.

[illegible]

Нын барара мүүтүллэр. Ол курдук, ангардас штатын таһынан ороскуоттар 3 млрд. солк. индигитэр. Итинин хас-хас кэдьүүнэ суох штаттары сарбыллар туһунан тоһоволоон туруорулуунна. Холобур, крус досуточный детсадтары уонна дьааһыла группаларын сабыстальырга быһаардылынна. Аны материалнай ороскуоттарга түс-туһунан тэрилтэлэри кинигээн биэр ситим олтуоска киллэрин иттиэтигини турда. Ол курдук, ханна да совхозтар астаннар, кииндэр контуоралара кураанахсынан тураллар. Баларга нэһилиэккэ баар дьобус тэрилтэлэри чомохтоон кинигээн олтуоска киллэрэр туһунан санаалар этилиминилэр. Күн бүтүн даһаны сорох пошта отделениеларын нэһилиэк дьаһалталара бэйэлэрин көрүүлэрингэр-иттилингитэр ылаа олороллор. Маньын эрдэттэн бэйэ дьаһалтыгар ылыллыбыттарым биэр киинтөн салайар, иттилинилэрин чомохтоон баһаарар маадата көстөн турар суол. Дьэ, маньынтарга ороскуоттары сарбыллыи суоллара көсөтүн киинтөн буоллулар. Аны эрдэ иттилиннэриллибигит курдук, бюджеттан үбүлэһээччилэргэ коммунальнай өһөлөрү олуоха-маньаха цэри тохтогон ээргэ этилиннэ. Чомчулаан аадырыстаах, кэмөнү, чөпчүтүкэри олорорго дьин буолла. Оскуоталар ороскуоттарыгар үгүс көсөтүн турда. Ол курдук, буфеттар 1 млрд. солк. ороскуоттаахтар. Мань уратын көрөр маада. Сорох олгун төрөһүтөр уйунар буоллахтарына аһысталаахха сөн дьиттэр эбэтэр үөрэх управлениетын бухгалтериятын нэһилингитэргэ биэрэргэ дьин этиилэр кичрдилэр. Оггон саамай ороскуоттаах, кыстыгы туззааһын үлэтин тэрэһинигэр, контуруоллабар механизмы гелкуйдуурга, андан аадырыстаах лимит тизрдэргэ уонна маньаха үп управлениетын итинин улуус дьаһалтатын экологикада отделын тардарга сүблэстилэр. Эмиз үөрэх дымдын алтынныы 1 киинтөн сабалыар хайдах буолуой дьин ытыты турда. Итинин бааһыуоттан бу этилибиг ороскуоттарга 6-7 млрд. солк. көмүлэһинэхтээбэ холобурданын.

Былата, ити этиллибит дьаһалтар балаларынан  
бир ый үөрэтэн көрөргө болдох буһуһунан.

Тустаях бонпууоска мэлэтиннэр сүмэлэрэ бу тула буола. Улахан утарсыы суох күрдүк. Арый, атын улуустарга, ыалларбытыгар тустаях бонпууос, бюджеттан убулааны хайдааны интернационалистар эрэри, улууска байа суолу-түннү байа тобулунара сөн уонна күнөөрү быһыы майгы мээткэ байыи сатайыылаттан сибээстэнэрэ, ороскуоттары сарбы-быһа хаймеха быһыытында турбута эиир айдобул лэбэхтин саадытылына.

[illegible]

Машин дэлгэцтэ сэбимэтэ үлдэти түмэлтэтэ.

С СМЕРЧКОВА.





